

การปรับตัวของจ๊วคณะแช้งเอกลำซุนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 Adaptation Strategies of the Chae Lang Ek Lao Chun Chinese Opera Troupe During the COVID-19 Pandemic

กมลวัฒน์ ตรีเมฆ

Kamonwat Treemak

หอสมุดเมืองกรุงเทพมหานคร

Bangkok City Library

(Received : Jun 6, 2026 Revised : Jun 26, 2026 Accepted : Jun 29, 2026)

บทคัดย่อ

จ๊วหรืออุปรากรจีนเป็นศิลปะการแสดงที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อดำรงอยู่ของคณะจ๊วและการแสดงจ๊วในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของคณะจ๊วแช้งเอกลำซุนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยศึกษาด้านการบริหารจัดการการจัดการแสดง และการพัฒนารูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์การแสดงการรับชมสื่อบันทึกการแสดงและสารคดี รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและบุคลากรของคณะจ๊วแช้งเอกลำซุนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า คณะจ๊วมีการปรับตัวใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การปรับระบบการบริหารจัดการ 2) การปรับรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับมาตรการป้องกันโรค 3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ จออิเล็กทรอนิกส์ แสดงคำบรรยายภาษาไทย ประกอบการแสดง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผู้ชม และ 4) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้แก่ผู้ชมรุ่นใหม่ การปรับตัวดังกล่าวช่วยให้คณะจ๊วยังคงดำเนินกิจกรรมการแสดงได้ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์พร้อมทั้งรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้

การปรับตัวของคณะแช้งเอกลำซุนเป็นแนวทางการจัดการศิลปะการแสดงดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์มรดก ทางวัฒนธรรมให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ : จ๊ว, การปรับตัว, อุปรากรจีน, คณะจ๊วแช้งเอกลำซุน, โควิด-19

ABSTRACT

Chinese opera is a traditional performing art that plays a significant role in preserving the cultural heritage and identity of Thai-Chinese communities. However, social changes, technological developments, and the COVID-19 pandemic have significantly affected the sustainability of Chinese opera performances in Thailand. This study aimed to investigate the adaptation strategies employed by the Chae Lang Ek Lao Chun Chinese Opera Troupe during the COVID-19 pandemic, focusing on management practices, performance organization, and the development of presentation formats in response to contemporary social conditions.

A qualitative research approach was employed. Data were collected through documentary research, performance observation, reviews of recorded performances and documentaries, and in-depth interviews with the troupe's management and performers. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed four major adaptation strategies. First, the troupe modified its management Second, performance practices to comply with public health regulations. Third, it integrated modern

technologies, including electronic stage displays, Thai subtitles, and supplementary performances, to enhance audience engagement. Four, the troupe utilized social media platforms for public relations and communication with younger audiences. These adaptations enabled the troupe to continue its performances despite pandemic-related restrictions while preserving the essential cultural identity of Chinese opera.

The adaptation of Chinese opera in Thailand represents a management approach for traditional performing arts and the preservation of cultural heritage, contributing to the long-term sustainability of traditional performing arts in contemporary society.

Keywords : Chinese Opera, Adaptation, Chae Lang Ek Lao Chun Chinese Opera Troupe, COVID-19 Pandemic

บทนำ

ศิลปะการแสดงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความเชื่อ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของผู้คนในแต่ละสังคม โดยจ้าวหรืออุปรากรจีนถือเป็นศิลปะการแสดงแขนงหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนมาอย่างต่อเนื่อง จ้าวมิได้เป็นเพียงมหรสพเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อกลางของพิธีกรรมทางศาสนา การแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จ้าวได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะการแสดงในเทศกาลสำคัญ งานประเพณี และงานสมโภชศาลเจ้า อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้คนในยุคดิจิทัล ส่งผลให้ความนิยมในการรับชมจ้าวลดลงอย่างต่อเนื่อง และจากวิทยานิพนธ์ ภาพสะท้อนจากวิถีชีวิตของอุปรากรจีน ได้กล่าวถึงปัจจัยในการเสื่อมความนิยมลงของจ้าว ในประเทศไทยว่า “ยังเกิดจากการถ่ายทอดความงามในจ้าวมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต 2 ลักษณะ การเปลี่ยนแปลงเชิงลดทอน อันได้แก่ การฝึกหัดและความประณีตในการแสดงย่อหย่อนลง จำนวนบุคลากรลดน้อยลงอีกด้วย” (ภาพสะท้อนจากวิถีชีวิตของอุปรากรจีน : นางสาวลิ้นจี่ บางขุนทด) สิ่งนี้จึงอาจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ผู้ชมรุ่นใหม่หันไปเสพสื่อรูปแบบอื่นที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก ทั้งตอบสนองความต้องการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้คณะจ้าวจำนวนมากต้องเผชิญกับ ความท้าทายในการรักษารูปร่างผู้ชมและการดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงแขนงนี้

กระทั่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในช่วง พ.ศ. 2563 ยิ่งส่งผลกระทบต่อวงการศิลปะการแสดงอย่างรุนแรง เนื่องจากมาตรการควบคุมโรคของภาครัฐส่งผลให้กิจกรรมการแสดงต้องหยุดชะงัก คณะจ้าวหลายแห่งประสบปัญหาด้านรายได้ การจ้างงาน และการดำเนินกิจการ จนบางคณะต้องยุติการดำเนินงานชั่วคราวหรือถาวร

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว คณะจ้าวแช่งเจ็กเล่าซุนถือเป็นหนึ่งในคณะจ้าวที่สามารถปรับตัวและดำเนินกิจกรรม การแสดงต่อไปได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการแสดง และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการด้านสาธารณสุขและความต้องการของผู้ชมในยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของจ้าวไว้ได้อย่างเหมาะสม

แม้ว่าจะมีการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของจ้าวอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ยังมีงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการปรับตัวของคณะจ้าวภายใต้สถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ค่อนข้างจำกัด จึงยังขาดองค์ความรู้ที่อธิบายถึงแนวทางการบริหารจัดการ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง และกลยุทธ์ในการรักษาผู้ชมของคณะจ้าวในบริบทสังคมร่วมสมัย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปรับตัวของคณะจ้าวแช่งเจ็กเล่าซุนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการรับมือกับวิกฤต การพัฒนารูปแบบการแสดง และการดำรงอยู่ของศิลปะการแสดงดั้งเดิมในสังคมปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ด้านการจัดการศิลปะการแสดงและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของจ๊วคณะแชล้งเจ็กเล่าซุนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงและแนวทางการปรับตัวของคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์การแสดงผ่านสื่อออนไลน์และการแสดงภาคสนาม ตลอดจนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้บริหารและบุคลากรของคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน เพื่อศึกษาการปรับตัวด้านการบริหารจัดการ การจัดการแสดง และการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอการแสดง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำรงอยู่และการปรับตัวของศิลปะการแสดงจ๊วในบริบทสังคมร่วมสมัยภายใต้ภาวะวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ผลการงานวิจัย

1. รูปแบบการแสดงของคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน

ผลการศึกษาพบว่า คณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุนเป็นคณะอุปรากรจีนเก่าแก่คณะหนึ่งของประเทศไทย ที่ยังคงรักษารูปแบบการแสดงตามขนบดั้งเดิมของจ๊วไว้ ทั้งในด้านการดำเนินเรื่อง การขับร้อง การรำ การแต่งกาย การแต่งหน้า และการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง โดยเนื้อหาที่นำมาแสดงส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมและเรื่องราวที่เป็นที่รู้จักในสังคมไทย เช่น เปาบุ้นจิ้น สามก๊ก ไซอิ๋ว และขุนศึกตระกูลหยาง ซึ่งช่วยให้ผู้ชมสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ คณะจ๊วยังมีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย โดยนำเทคโนโลยี ด้านแสง สี เสียง และจอภาพอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการสร้างฉากและบรรยากาศการแสดง รวมทั้งจัดทำคำบรรยายภาษาไทย (Subtitle) เพื่อช่วยให้ผู้ชมชาวไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาและรายละเอียดของการแสดงได้มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การแสดงจ๊วสามารถเข้าถึงผู้ชมได้หลากหลายกลุ่มมากขึ้น

2. แนวทางการปรับตัวของคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน

ผลการศึกษาพบว่า คณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุนมีการปรับตัวต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในหลายด้าน ประกอบด้วย

2.1 การปรับตัวด้านการบริหารจัดการ

ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 คณะจ๊วได้รับผลกระทบจากการยกเลิกการแสดงและการปิดพื้นที่จัดกิจกรรม ส่งผลให้ขาดรายได้เป็นระยะเวลาหลายเดือน อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารคณะยังคงดูแลบุคลากรภายในคณะอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านที่พักอาศัย ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต และการรักษาความพร้อมของคณะ เพื่อให้สามารถกลับมาดำเนินการแสดงได้ เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของ คุณพงศกร อนันต์กวี ผู้บริหารคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน โดยมีใจความ ดังนี้

คุณพงศกร : เราก็เข้าใจว่าโควิดมันกินบอดอย่างเดียวกันนะ แต่ไม่ใช่เลยมันกินสรว้อย กินหวาน กินนาฬิกา กินผมไปหมดตัวเลย ผมต้องขายทุกอย่างเพื่อที่จะเยียวยาให้ทีมงานผมมีรายได้ประทังชีวิตต่อไป แต่ก็สาหัสพอควรครับ

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น จึงทำให้เรารู้ว่าในช่วงที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ยังคงแพร่ระบาดรุนแรงอยู่ คุณพงศกร ผู้บริหารคณะจ๊วแชล้งเจ็กเล่าซุน ยังคงยืนหยัดเพื่อให้คณะนั้นดำรงอยู่ต่อไป ตั้งแต่ช่วงการบังคับใช้มาตรการฉุกเฉินระหว่างเดือนมีนาคมจนถึงปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2563 นอกจากจะไม่มีรายได้เข้ามาแล้ว คุณพงศกร ยังต้องดูแล ผู้คนในคณะกว่า 50 ชีวิต ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย การกินอยู่ ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในระยะเวลา 3 เดือน ที่รวมแล้วเป็นจำนวนเงินไม่ต่ำกว่าหนึ่งล้านบาท การแสดงจ๊วจึงไม่ใช่เพียงแค่การหารายได้ประทังชีพแต่คือชีวิต ชีวิตที่ต้องดำเนินต่อ ชีวิตที่ต้องดิ้นรนทำอาชีพแสดงเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตนเอง

คุณพงศกร : สำหรับนักแสดงจ้าวพวกเขาฝึกร้อง ฝึกรำมานาน การที่จะออกไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นั้นยาก ให้เขาไปขายของก็ขายไม่เป็น ให้ไปขับรถจักรยานยนต์รับจ้างก็ขายไม่เป็น เพราะ ทั้งชีวิตพวกเขาถูกฝึกมาแต่การแสดงจ้าว การจะปรับตัวออกไปประกอบอาชีพอื่นนั้นจึงเป็นไปได้ยาก

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในช่วงการประกาศใช้มาตรการฉุกเฉินนั้น การประทับประคองดูแลคณะของคุณพงศกรนั้นค่อนข้างยากลำบากพอสมควร แต่เหตุการณ์นี้เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ดีของนายจ้าง ที่ไม่ทอดทิ้งลูกน้องตนถึงแม้ว่าตนจะตกที่นั่งลำบาก แต่ก็ยังคงหาวิธีการในการประทับประคองให้คณะ และบุคลากรของตนดำเนินอยู่ต่อไปได้

2.2 การปรับตัวด้านการจัดการแสดง

เมื่อสามารถกลับมาทำการแสดงได้ คณะจ้าวได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับมาตรการป้องกันโรคของภาครัฐ โดยมีการจัดพื้นที่แต่งหน้าและเตรียมการแสดงให้เว้นระยะห่าง การสวมอุปกรณ์ป้องกันระหว่างการแสดง การจำกัดจำนวนผู้ชม การคัดกรองผู้เข้าชม และการปรับเวลาแสดงให้เหมาะสมกับข้อกำหนดด้านสาธารณสุข ส่งผลให้สามารถดำเนินกิจกรรมการแสดงได้อย่างปลอดภัยภายใต้สถานการณ์วิกฤต โดยหลังจากการปลดล็อกของมาตรการอันเข้มงวดตลอดระยะเวลา 3 เดือน ผ่อนคลายลง ศาลเจ้าก็กลับมาว่าจ้างคณะจ้าวกลับไปแสดงอีกครั้ง ภายใต้การปฏิบัติตามมาตรการกฎหมาย ที่ทางรัฐบาลกำหนดไว้และต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรหลาย ๆ คน ในคณะแช่งเจ็กเล่าซุน

บุคลากรในคณะ : ปกติจ้าวจะมีระยะเวลาแสดง 4 ชั่วโมง เริ่มแต่งหน้าแต่งตัวก็สัก 18.30 น. เป็นต้นไป แล้วก็เริ่มการแสดงตอน 19.30 น. - 23.00 น. ซึ่งมันตรงกับช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลกำหนดเราจะต้องไปไหนไม่ได้เลย จึงจำเป็นต้องเลื่อนเวลา การแต่งหน้า แต่งตัวและทำการแสดงให้เร็วขึ้น โดยจากเดิมเราจะเริ่มแต่งหน้า แต่งตัวตอน 18.30 น. ก็ต้องปรับขึ้นมาให้เร็วขึ้น เป็น 16.00 น. อีกทั้งจากเดิมที่เราจะนั่งแต่งหน้าติด ๆ กันหลังเวทีในตอนนั้นทุก ๆ คน ต้องนั่งเว้นระยะห่างกันทำให้พื้นที่หลังเวทีไม่พอเราต้องหาที่อื่น ๆ เพื่อใช้ในการแต่งหน้าส่วนตัว

จากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรในคณะ การจะกลับมาเปิดทำการแสดงได้อีกครั้งหนึ่ง ทางคณะจ้าวแช่งเจ็กเล่าซุน ต้องเคารพและปฏิบัติตามมาตรการกฎหมายที่ทางรัฐบาลกำหนดไว้ โดยนักแสดงจำเป็นต้องนั่งเว้นระยะห่างกันในการแต่งหน้า ทั้งในเต็นท์ หลังเวที ทางเดินด้านหลัง และด้านข้างของเวที รวมไปถึงหลังม่านของเวทีทุก ๆ คน ต้องนั่งแต่งหน้า เว้นระยะห่างกันคนละ 1 เมตร มาตรการนี้เป็น 1 ใน 17 มาตรการที่คณะจ้าวจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม อีกสิ่งหนึ่งที่ถูกเพิ่มเข้ามาในการทำการแสดง คือ หน้ากากเฟซชีว

บุคลากรในคณะ : ถ้าเราไม่สวมเฟซชีว เราไม่สามารถขึ้นทำการแสดงได้ เพราะ รัฐบาลเขาไม่อนุญาตให้ขึ้นแสดง หากปราศจากเครื่องป้องกัน เวลาแสดงจะลำบากหน่อยด้วยลมมันไม่ค่อยเข้า หายใจลำบากและเสียงมันไม่ค่อยออกสักเท่าไรทำให้ต้องใช้พลังสูงมากทั้งในการร้องและการรำ

ภาพที่ 1 : การใส่เฟซชีวของนักแสดงบนเวที

ที่มา : เพจ จ้าวเซ็นเตอร์ แช่งเจ็กเล่าซุน , 2563

จากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรในคณะ ปัญหาของการสวมเฟซชีว คือความไม่สบายตัวเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวนักแสดง แต่ยังมีอีกปัญหาที่ของหน้ากากเฟซชีวที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อนักแสดง คือ เสียง ความชัดเจน และสุขภาพเสียงของนักแสดง เพราะโดยปกติเมื่อนักแสดงเปล่งเสียงแค่ 50% ไมโครโฟนก็สามารถดูดซับเสียงได้แล้ว แต่เมื่อต้องสวมใส่หน้ากากเฟซชีว ต่อให้ทำการกระแทกเสียง 100% ไมโครโฟนก็ไม่สามารถดูดซับเสียงได้เต็มที่ ซึ่งนักแสดงไม่อาจใช้เสียงเต็ม 100% ได้ เพราะอาจทำให้เกิดอาการเจ็บคอและไม่สามารถแสดงในวันต่อไปได้ นักแสดงจึงจำเป็นต้องร้องในระดับเดิม และเพิ่มระดับความดังของลำโพงขึ้น รวมถึงการตั้งเก้าอี้ผู้ชมให้ขยับขึ้นมา อีกระยะหนึ่ง เพื่อให้ผู้ชมได้ยินเสียงนักแสดงได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งการจัดเก้าอี้ที่ต้องเว้นระยะห่างกัน 1 เมตร ทำให้จำนวนผู้ชมนั้นถูกจำกัดเพียง 100 ที่นั่งเท่านั้น แต่มาตรการเหล่านี้ ไม่มีผลต่ออรรถรสของผู้ชม เพราะถึงเก้าอี้จะรองรับได้เพียง 100 ที่นั่ง แต่รอบนอกก็ยังมีประชาชนที่มารับชมการแสดงกันอย่างเนืองแน่น ผู้ชมทุกคนยังคงสนุกสนานไปกับการแสดงงิ้วดังเดิม

ภาพที่ 2 : การเว้นระยะห่างในการรับชมการแสดง
ที่มา : เพจ ใจรักงิ้ว 中国戏曲 We Love Chinese Opera , 2563

2.3 การปรับตัวด้านรูปแบบการนำเสนอ

คณะงิ้วได้นำองค์ประกอบใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการแสดง เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดผู้ชมรุ่นใหม่มากขึ้น ได้แก่ การใช้จออิเล็กทรอนิกส์ประกอบฉาก การใช้ระบบแสง สี เสียงสมัยใหม่ การจัดทำคำบรรยายภาษาไทย รวมถึงการเพิ่มการแสดงพิเศษ เช่น งิ้วเปลี่ยนหน้าและการแสดงมายากล ซึ่งช่วยสร้างความตื่นตาตื่นใจและเพิ่มความเข้าใจในการรับชม

การเข้ามาของสื่อโทรทัศน์ และสื่อโซเชียลส่งผลกระทบ ทั้งสร้างความเปลี่ยนแปลง ในวงการธุรกิจอย่างกว้างขวาง ศิลปะการแสดงดั้งเดิมอย่าง งิ้ว ก็ต้องปรับตัวเพื่อสามารถเปิดทำการแสดงและอยู่รอดต่อไปเช่นกัน คณะงิ้วแช่แข็งเกล้าขุน เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการปรับตัวของการแสดงเก่าแก่ ที่พร้อมปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยอยู่เสมอ ตั้งแต่ก่อนการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จนถึงวันที่เกิดการระบาดใหญ่ คณะงิ้วแช่แข็งเกล้าขุน มีการนำเสนอการแสดงแบบใหม่ อาทิการแสดงมายากล การแสดงงิ้วเปลี่ยนหน้า ทั้งการทำคำบรรยายภาษาไทยประกอบการแสดง การบรรยายข้อมูลการแสดง

ในช่วงเวลาขึ้นฉาก รวมไปถึงงานฉากที่มีการนำจออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการสร้างฉากที่สามารถเคลื่อนไหวได้ สิ่งนี้สะท้อนถึงความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของคณะ ที่ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้กลับมารับชมการแสดงงิ้วอีกครั้งหนึ่ง ทั้งทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจบริบท ซึ่งใช้ภาษาจีนในการดำเนินเรื่องอีกด้วย

คุณพงศ์กร อนันต์กวิน (กรุณา บัวคำศรี. (2563). งิ้วกับการแสดงรับวิถีใหม่ NEW NORMAL รายการรอบโลก DAILY ผู้บริหารของคณะงิ้วแช่แข็งเกล้าขุน กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ซึ่งก็คือจอตัววิ่งที่ใช้สำหรับขึ้น ชับไตเตล แปลเป็นภาษาไทย เพื่อให้คนไทยและวัยรุ่นได้เข้าใจเนื้อเรื่องที่แสดงอยู่ รวมไปถึงแสง สี เสียง ที่ตระการตามากขึ้น ทั้งเพิ่มการแสดงที่ดึงดูดน่าสนใจอย่างการแสดงเปลี่ยนหน้างิ้ว กับการแสดงมายากลมาช่วยเสริม อีกสิ่งที่ยากหลังจากนี้ คือทำอย่างไรจึงจะสามารถอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดง “งิ้ว” ให้คงอยู่ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นลีลาการร่ายรำ ท่วงทำนอง เสียงดนตรีประกอบ การแต่งกาย และการแต่งหน้าของตัวละคร ทั้งหมดนี้คือความงดงาม ที่บรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน ได้รังสรรค์เอาไว้ การจะต่อสู้หรือ

จะอยู่รอดได้ในยุคสมัยใหม่ จั๋วจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดในสังคมผ่านการติดต่อชนบหรือพิธีการ ที่ไม่จำเป็นอีกต่อไปออก และศึกษาทดลองการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานเพื่อสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ขึ้น แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของจั๋วอยู่ การคับทที่ที่จะใช้แสดงก็จะคับทที่คนไทยหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จัก เช่น เปาบุ้นจิ้น สามก๊ก ไซอิ๋ว เป็นต้น ฉาก ไฟ แสง สี เสียง อันตระกาลตาเสื้อผ้าอาภรณ์ประยุกต์แบบใหม่ รวมถึงการแสดงคั้นเรื่องอย่างมายากล และจั๋วเปลี่ยนหน้าทั้งหมดนี้ก็คือความแปลกใหม่ที่จั๋วนำมาปรับใช้เพื่อดึงความสนใจให้ประชาชน ทั้งคนรุ่นก่อนกับคนรุ่นใหม่หันกลับมาสนใจการแสดงโบราณชุดนี้อีกครั้ง แม้การแสดงแบบใหม่ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงจุดยืนของจั๋วในสังคมปัจจุบันได้ว่า จั๋วไม่ใช่การแสดงที่ล้าหลังอีกต่อไป พวกเขาพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคสมัยใหม่เพื่อก้าวเดินไปบนห้วงเวลาเดียวกับผู้คน แม้จะต้องผ่านช่วงวิกฤตที่ยากลำบากพวกเขาก็ยังสามารถ หยัดยืนได้เสมอ อาชีพจั๋วทำให้คนไทยหลายพันคนมีเงินทองหาเลี้ยงครอบครัวได้

ภาพที่ 3 : การนำเสนอคำบรรยายภาษาไทยผ่านจออิเล็กทรอนิกส์
ที่มา : เพจ จั๋วเซ็นเตอร์ แชล้งเจ็กเล่าซุน , 2563

ภาพที่ 4 : การแสดงพิเศษสร้างความตื่นตาตื่นใจ
ที่มา : เพจ จั๋วเซ็นเตอร์ แชล้งเจ็กเล่าซุน , 2563

2.4 การปรับตัวด้านการประชาสัมพันธ์

คณะจึงได้ขยายช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ YouTube เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และคลิปการแสดงแก่ผู้ชม โดยมุ่งสร้างการรับรู้และเข้าถึงกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ที่ยินยใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางหลักในการรับข้อมูล ข่าวสารและความบันเทิง

ในสังคมที่สื่อต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ง่ายมนุษย์ไม่จำเป็นที่จะต้องรับชมการแสดงมหรสพ นอกบ้านอีกต่อไป เพียงปลายนิ้วจรดลงบนหน้าจอโทรศัพท์ก็สามารถเปิดดูสื่อที่สนใจได้ อาทิ ภาพยนตร์ ซีรีส์ นิยาย เพลง เป็นต้น ผนวกกับงานเทศกาลศาลเจ้า หรืองานสมโภชต่าง ๆ มักมาในรูปแบบของงานจร คือ การจัดงานเพียงไม่กี่วันก็จบลง ทำให้ความสนใจของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อการแสดงมหรสพเหล่านี้นลดน้อยลง ทั้งผู้สูงอายุในสังคมที่เป็นผู้ชมหลักของการแสดงก็มีขีดจำกัดเรื่องของอายุและสุขภาพ ประกอบกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ยิ่งทำให้การออกจากที่พักเป็นสิ่งที่มีความเสี่ยงสูง แต่ต่อให้ผู้สูงอายุสามารถออกมาชมการแสดงได้อย่างปกติ จำนวนประชากรเพียงกลุ่มเดียว ก็ไม่เพียงพอต่อการอยู่รอดของจิว เพราะ คนรุ่นใหม่ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่จะเดินเข้ามาหาจิว จิวจึงจำเป็นที่จะต้องเดินเข้าไปหาผู้ชมใหม่ ๆ เอง โดยเริ่มจากการเจาะกลุ่มตลาด ในสื่อโซเชียลก่อน ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ทั้งใน Facebook, YouTube และแอปพลิเคชันอื่น ๆ โดยที่จะเห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ เพจรู้ภาษากับอุปกรณ์จีน หรือเพจจิวเซ็นเตอร์ (เพจของคณะจิวแซ่เจ็กเล่าขุน) ฯลฯ ที่นำเสนอข้อมูลเกร็ดการชมจิว มาเผยแพร่ให้ผู้ชมได้ติดตาม หรือคลิปวิดีโอการแสดงของคณะจิวที่มีการบันทึกเอาไว้และนำมาเผยแพร่ลงบนโซเชียล

โดยสรุป คณะจิวแซ่เจ็กเล่าขุนสามารถปรับตัวทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการแสดง การพัฒนารูปแบบ การนำเสนอ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้สามารถดำรงอยู่และสืบทอดศิลปะการแสดงจิวภายใต้สถานการณ์ การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งยังรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของอุปกรณ์จีนไว้ได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

คณะจิวแซ่เจ็กเล่าขุน ยังคงรักษารูปแบบการแสดงจิวตามขนบดั้งเดิมไว้ ทั้งด้านการขับร้อง การรำ การแต่งกาย การแต่งหน้า และดนตรีประกอบการแสดง ขณะเดียวกันก็มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และพัฒนารูปแบบการนำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงดั้งเดิมสามารถดำรงอยู่ได้ ผ่านกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Adaptation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่วัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นสารและอัตลักษณ์สำคัญของตนเองไว้ (Moran, Harris, & Moran, 2014)

การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น จออิเล็กทรอนิกส์ ระบบแสง สี เสียง และซับไตเติลภาษาไทย มาใช้ในการแสดง สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการลดข้อจำกัดด้านภาษาและการรับรู้ของผู้ชมรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรอนงค์ อินสอาด (2563) ที่พบว่า การธำรงอัตลักษณ์ของจิวแต่จิวในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนรูปแบบ การสื่อสารและการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การปรับตัวดังกล่าว มิได้เป็นการลดทอนคุณค่าของจิว แต่เป็นกระบวนการสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมระหว่างอดีตและปัจจุบัน

การปรับตัวด้านการบริหารจัดการและการจัดการแสดงภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับมาตรการด้านสาธารณสุขและข้อกำหนดของภาครัฐ การปรับตัวดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตขององค์กรทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2020) ที่ระบุว่า การอยู่รอดของมรดกทางวัฒนธรรมในช่วงวิกฤตการณ์ระดับโลกจำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การแสดง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการรับรู้และขยายฐานผู้ชมในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมการรับสื่อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดของ Jenkins (2006) ที่อธิบายว่า สื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (Participatory Culture) มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้บริโภควัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

การดำรงอยู่ของจิ๋วในสังคมร่วมสมัยมิได้ขึ้นอยู่กับอนุรักษรูปแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ กรณีของคณะจิ๋วแหว่งแจ็กเล่าขาน จึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการสร้างสรรค์ระหว่างอนุรักษอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการแสดง อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสืบทอดและธำรงรักษาศิลปะการแสดงดั้งเดิมให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา บัวคำศรี. (2563). *จิ๋วกับการแสดงรับวิถีใหม่ NEW NORMAL*. [รายการโทรทัศน์]. รายการรอบโลก DAILY. PPTV HD 36.
- กรุงเทพธุรกิจ. (18 กรกฎาคม 2563). *จิ๋วไร้ศาล? มรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกซ่อนในชอกหลืบ*. Bangkokbiznews. <https://www.bangkokbiznews.com/social/1126>
- ลิ้นจี่ บางขุนทด. (2563). *ภาพสะท้อนจากวิถีชีวิตของอุปรากรจีน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- อรอนงค์ อินสะอาด. (2563). การธำรงอัตลักษณ์และความทรงจำร่วมจากวรรณกรรมจีนสำหรับการแสดงจิ๋วแต่จิ๋วในสังคมไทย. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 37(2). 258-278.
- บีบีซีไทย. (2562). *จิ๋ว : ศิลปะโบราณที่ขาดการสืบสาน ตำนานที่รอวันปิดฉาก*. bbc. <https://www.bbc.com/thai/thailand-47249203>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
- Moran, R. T., Harris, P. R., & Moran, S. V. (2014). *Managing Cultural Differences: Global Leadership Strategies for Cross-Cultural Business Success (9th ed.)*. New York: Routledge.
- UNESCO. (2020). *Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.